

ستایش :

معنی واژه های جدید

هستی : تمام کائنات	بیم : ترس	کریم : بخششنده
برانی : دور کنی	از پی : به دنبال	ضعیف : ناتوان

واژه های املائی :

هستی - ضعیف - ببخشای - چاره ساز - قبله - نخواهیم ساخت - نوازی - خواهد نواخت - مونس - غمخوارگان - بیچارگان

هم خانواده :

ضعیف - ضعف - ضعفا	مونس - انیس - انس
ببخشا - بخشش - بخشایش	کریم - تکریم - کرامت

شعر «ای همه هستی ز تو پیدا شده» از کتاب «مخزن الاسرار» نظامی انتخاب شده است. نظامی در قرن ششم در شهر گنجه به دنیا آمد. اثر معروف او پنج گنج یا خمسه نام دارد.

معنی ابیات درس ستایش

ای خدایی که تمام هستی و جهان به خاطر وجود تو آفریده و آشکار شده است و انسان به خاطر وجود تو توانا و قدرتمند گشته است. این همه امید و آرزو و این همه ترس و بیم به خاطر توست. ای خدای بخشنده، هم گناهان ما را ببخشا هم چیزهای خوب را به ما عطا کن. (ببخش.)

خدایا چاره ساز و مشکل گشای کار ما باش که ما به جز تو یآوری نداریم. اگر تو به ما توجه نکنی پس ما با چه کسی رازهایمان و دردهایمان را بگوئیم؟ (به چه کسی پناه بیاوریم؟)

به جز تو کسی را ستایش نمی کنیم و حاجتمان را فقط از تو می خواهیم. اگر تو ما را مورد لطف قرار ندهی هیچ کس نمی تواند به ما مهربانی و لطف کند.

ای همدم و یار همه ی غم خوارها و مشکل دارها، یار و همدم ما باش و ای چاره ساز دردهای بیچارگان، مشکلات ما را رفع کن.

سوالات درس :

۱- برای کلمه های زیر مخالف بنویس و کلمه و مخالف آن را با هم در جمله ای بکار ببر.

- ضعیف :
- پیدا :

۲- در بیت های درس کلماتی که شکل کاملشان نوشته نشده را پیدا کن و شکل کامل آن ها را بنویس .
از پی توست : از پی تو است

۳- از میان کلمات املائی درس ۵ کلمه انتخاب کن و با آن یک بند در مورد سپاس از خداوند بنویس

تماشاخانه :

معنی واژه های تازه :

سرشار : لبریز - پر	شگفتی : تعجب - حیرت	پدیده : چیزی که تازه بوجود آمده
درنگ : مکث - تأمل	لطیف : نرم و نازک	تأمل : به فکر فرو رفتن
کردار : رفتار - عمل	نگاشته : نقش کرده	می نگارد : می نویسد - نقش می کند
سنگلاخ : زمین پر از سنگ	تالاب : آبرگیر - برکه	عمیق : گود
شاخسار : شاخه ی درخت	کوته : کوتاه	تاک : درخت انگور
تفکر : فکر کردن	گسیخت : جدا شد	نغمه خوان : آواز خوان

هم خانواده :

لطیف - لطف - لطافت	عمیق - عمق - اعماق	عجیب - تعجب - عجایب
ساکت - سکوت	عالم - معلم - تعلیم	فکر - تفکر - متفکر

مخالف :

شب # روز	کم تر # بیشتر	بزرگ # کوچک	تاریکی # روشنایی
----------	---------------	-------------	------------------

واژه های املائی :

تفکر - تأمل - لطیف - علف - رقص - عالم - صحرا - گسیخت - نغمه خوان - عادت - شکننده - توصیف

کتاب «آفریده های ساکت خدا» اثر «نانشی سویتلند» و ترجمه ی «حسین سیدی» است. متن درس «تماشاخانه» از کتاب «آفریده های ساکت خدا» است. شعر «رقص باد، خنده ی گل» سروده ی پروین دولت آبادی است.

معنی ابیات رقص باد، خنده ی گل

باد سردی آرام آرام در صحرا وزید و کم کم سبزه ها و چمن زارها زرد شد.

برگ های تک درخت نارون، رنگارنگ شد و آن برگ های چترمانند شاداب و زیبایش، زرد شد.

با وزش باد، برگ های گل یکی یکی بر زمین ریخت و رشته های درخت بید از هم جدا شد.

کم کم چشمه خشک و بی آب شد و ناگهان تمام باغ ها و بوستان ها به خواب زمستانی رفتند.

کشاورز دانه ها را در زیر خاک کاشت و شاخه های بلند پیچ در پیچ درخت انگور را کوتاه کرد.

فصل پاییز و زمستان سپری می شود و یک بار دیگر، وقتی که فصل بهار می آید... از زمین خشک گیاه می روید و چشمه ها می جوشند و آب آن ها روان می شود.

درخت نارون دوباره برگ تازه می رویاند و شاخه های بزرگ قدیمی سبز می شوند.

بر سر بوته های گل، غنچه ای شکوفا می شود و بوی خوش این گل، باغ را پر می کند.

دوباره پرستو آوازخوان و شاد می آید و در این باغ لانه می سازد.

کلمه های مخالف: یا متضاد کلمه هایی هستند که معنی آن ها عکس یا ضد هم باشد .

طلوع : غروب ظالم : عادل حکیم : نادان آشکار : نهان

برای تشخیص این کلمه ها لازم است معنی هر دو کلمه را خوب بدانیم و آن وقت از روی معنی به مخالف یا متضاد بودن آن ها پی ببریم .

الف) او شب آمد و روز رفت . ب) در پاییز شب ها بلند اما در تابستان روزها کوتاه

دو واژه شب و روز و دو واژه ی بلند و کوتاه از نظر معنی مخالف (متضاد) هستند

فعل ها هم می توانند تضاد را بوجود آورند .

اگر بروید یا نروید باغبانی نیست . فعل بروید (رویدن) و نروید (نرویدن) با هم مخالف هستند

همه واژه ها در زبان فارسی مخالف ندارند مثلا واژه هایی مانند کتاب ، میز و ... مخالف ندرند . گاهی یک کلمه دارای چندین معناست و به

همین ترتیب شامل چند واژه های مخالف هم می شوند . در این صورت باید به صورت ترکیب و همراه یک کلمه دیگر باشد .

مخالف واژه ی راست در ترکیب سمت راست می شود سمت چپ مخالف واژه ی دروغ در ترکیب حرف دروغ می شود حرف راست

سوالات درس :

۱- جدول زیر را با کلمات درس کامل کنید

کلمه با نشانه ی (ص)	کلمه با نشانه ی (ع)	کلمه با نشانه ی (ق)	کلمه با نشانه ی (ط)

۲- هر دو کلمه را در یک جمله بنویسید .

- شگفتی – خداوند :

- دفتر – نگاشته :

۳- کلمه داده شده را یک بار در جمله ی خبری و یک بار در جمله پرسشی و یک بار در جمله عاطفی به کار ببرید . (باران)

۴- فعل را در عبارت های داده شده مشخص کنید.

- گل بخندد بر سر گل بوته ها

- برگ نو آرد درخت نارون

- با دقت در آفریده های خداوند می توانیم به مفهوم آفرینش پی ببریم .

۵- در متن درس کلمه های جمع را پیدا کنید و مفرد آن ها را بنویسید .

۶- در بیت دوم شعر منظور از چتر شاداب چیست

فضل خدا

◎ معنی واژه‌های جدید

انجم: ستارگان	بنی آدم: انسان‌ها	تواند شمار کرد: می‌تواند بشمارد	فضل: بخشش
لیل: شب	بیخ: ریشه	بحر: دریا	بر: بیابان
توحید گوی: ستایشگر	اجزا: جزءها	بوستان (مخفف شده)	نهار: روز

◎ واژه‌های مهم املائی: فضل - بحر - انجم - نهار - تأثیر - برهنه - توحید گوی

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	فضل	مرده	تواند	لیل	بحر	خواب
متضاد	بدی	زنده	نتواند	نهار	بر	بیدار

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

فضل	فاضل، افضل، فضلا	انجم	نجوم، نجم، منجم	تأثیر	اثر، متأثر، آثار	توحید	احد، واحد، موحد
-----	------------------	------	-----------------	-------	------------------	-------	-----------------

سعدی شیرازی، شاعر بزرگ ایرانی، در قرن هفتم زندگی می‌کرد. کتاب‌های بوستان و گلستان از آثار معروف او است.

◎ معنی شعر

چه کسی می‌تواند بخشش و رحمت خداوند را بشمارد؟ یا چه کسی است که از هزار نعمت خداوند یکی را بتواند به درستی شکرگزاری کند؟

خداوند، دریا و خشکی (بیابان) و درختان و انسان‌ها را آفرید و خورشید و ماه و ستارگان و شب و روز را آفرید.

خاک ناتوان و مرده را با تابش نور خورشید به باغ میوه و سبزه‌زار تبدیل کرد.

ابر به ریشه‌ی درخت‌های خشک آب داد و شاخه‌ی خشک و عریان، پیراهن سبز بهاری پوشید.

حمد و ستایش خدا را نه تنها انسان، بلکه هر پرنده‌ای مثل بلبل با سردادن و خواندن آواز روی شاخه‌ی درخت می‌گوید.

دانش زبانی

لحن و آهنگ هنگام خواندن شعر و متن بسیار مهم است چون بخشی از پیام نوشته توسط لحن گوینده انتقال پیدا می‌کند؛ پس در موقع خواندن باید به این موضوع توجه کنیم و لحن و آهنگ صدای خود را با شعر و متن متناسب بسازیم.

پس از خواندن و اندیشیدن درباره‌ی محتوا، لحن و آهنگ مناسب آن مطلب کشف می‌شود و به ذهن می‌آید.

◎ معنی واژه‌های شعر: تحسین: آفرین گفتن غرور: سربلندی باعث: سبب، علت

◎ واژه‌های مهم املائی: حسرت - تحسین - غرور - علفزار - مشخص - غروب - سپاس گزار

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	ملایم	صبح	ناراحت	زیبا	پنهان	شروع
متضاد	تند	شب	خوشحال	زشت	پیدا	پایان

کلمه‌های هم‌خانواده

جذب	جاذبه	غرور	مغرور	توجه	متوجه	تشکر	شاکر	لذت	لذیذ
-----	-------	------	-------	------	-------	------	------	-----	------

مهدی مرادحاصل، از نویسندگان معاصر کشورمان است. او کتاب‌ها و داستان‌های زیادی نوشته است؛ مثل: کتاب زیباترین قصه‌ها.

◎ واژه‌های مهم املائی: الله‌اکبر – پیشانی‌اش – بلای وحشتناکی

معنی واژه‌های جدید

جالیز: مزرعه‌ی کشت خربزه و گیاهان بوته‌ای	درخت گردکان: درخت گردو	بلا: مشکل، حادثه	کامروا: موفق، پیروز
---	------------------------	------------------	---------------------

کلمه‌های هم‌خانواده

شکر	تشکر، شکر گزار، متشکر، شاکر	وحشتناک	وحشت‌زده، وحشت	عقل	عقل، معقول
-----	-----------------------------	---------	----------------	-----	------------

کلمه‌های متضاد

کلمه	کوچک	تشنه	خورد
متضاد	بزرگ	سیراب	نخورد

سحرخیز باش تا کامروا باشی: صبح زود از خواب بیدار شود تا موفق شوی.

ماهی را هر وقت از آب بگیری تازه است: برای شروع کار هیچ‌وقت دیر نیست.

عقلش به چشمش است: با چشمش تصمیم می‌گیرد و نه با عقلش. (ظاهرین است).

دست بالای دست بسیار است: کسی هم بهتر و بالاتر از تو پیدا خواهد شد.

مرغ همسایه، غاز است: هر چه که دیگران دارند بهتر از مال خودت به نظرت بیاید.

جوجه‌ها را آخر پاییز می‌شمارند: تا آخر کار باید صبر کرد و نتیجه را باید در آخر دید.

سوالات درس

۱- کلمه‌ی مناسب از داخل کمانک برای جای خالی هر جمله پیدا کنید و دورش خط بکشید.

الف) زندگی در کنار طبیعت بسیار لذت‌بخش (است – هستیم – بودند).

ب) تابستان آینده به مسافرت (رفتیم – رفته بود – خواهیم رفت).

۲- جمله‌های زیر را با کلمه‌های داخل کمانک تغییر دهید و دوباره بنویسید.

الف) پدرم در شهر گردش می‌کند و بعد به شیراز می‌رود. (آن‌ها)

ب) در فکر بود که ناگهان از پله افتاد. (افتادم).....

۳- صفت مناسب هر کلمه را از پیدا کنید و کنار هم بنویسید. درختان- شجاع - بلبل - خوش‌آواز - سرباز - سرسبز - کوه - بلند - شیرین

۴- هر دو کلمه را در یک جمله به کار ببرید.

ابر، درختان: فضل، شکر:

رازی و ساخت بیمارستان

◎ معنی واژه‌های جدید

طیب: پزشک	کهن: قدیم	شگفت زده
فاسد: خراب، آلوده	گرمابه: حمام	بلند آوازه: مشهور، معروف

◎ واژه‌های مهم املایی

خلاصه - طیب - مسئله - خوشحال - تکه گوشتی - تعیین - موفقیت - هوشیاری - می‌خواست - حاضر - نمی‌گذشت - فراخواند - محمد بن زکریای رازی

داستان این درس به قلم محمد میرکیانی تدوین شده است. متن این درس از مجموعه کتاب‌های فرزنانگان است.

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	سالم	کهن	پایان
متضاد	فاسد	تازه	آغاز

دانش زبانی

بعضی از کلمه‌ها با پسوندهای «گر» و «گار» ترکیب می‌شوند و کلمه‌ی جدیدی را به وجود می‌آورند.

مثال:

زر + گر ← زرگر یعنی کسی که با زر (طلا) چیزهایی می‌سازد.

پژوهش + گر ← پژوهشگر یعنی کسی که پژوهش می‌کند.

آموز + گار ← آموزگار یعنی کسی که آموزش می‌دهد.

پرورد + گار ← پروردگار یعنی کسی که می‌پروراند.

خرد رهنمای و خرد دلگشای

◎ معنی واژه‌های جدید

خرد: عقل	گزند: آسیب	کزین: که از این
شکوه: عظمت	بدو: به او	دلگشای: خوشایند
برنا: جوان	آزیرا: زیرا	سرا: خانه، کاشانه، در این جا به معنی دنیا است.

◎ واژه‌های مهم املایی

کزین - برنگذرد - رهنمای - دلگشای - گزند - آزیرا - دو سرای

حکیم ابوالقاسم فردوسی، شاعر بزرگ ایرانی، در شهر طوس مشهد به خاک سپرده شده است. اثر معروف و ارزشمند او شاهنامه نام دارد.

شعر «خرد رهنمای و خرد دلگشای» ۵ بیت از سروده‌های او است.

◎ معنی شعر

اگر می‌خواهی از بدی آسیبی به تو نرسد، به دانش و علم روی بیاور و با آن به سرافرازی دست پیدا کن.
از دست نادان حتی دل سنگ و کوه هم ناله می‌کند؛ چون که هیچ عظمت و شکوهی پیش کسی ندارد.
هر کس دانا و عاقل باشد، قدرتمند است و با علم و دانش حتی دل انسان پیر، هم جوان می‌شود.

کلمه‌های متضاد

کلمه	دانا	برنا
متضاد	نادان	پیر

سوالات درس

۱- هر یک از کلمه‌های زیر را با یکی از نشانه‌های جمع فارسی جمع بندید و بنویسید.

نقطه + ← رسول + ←

بزرگ + ← کتاب + ←

۲- به کدام یک از کلمه‌های زیر پسوند «تر» نمی‌توان اضافه کرد؟ دور آن خط بکشید.

پاکیزه زمین بزرگ سالم فردوسی مدرسه بااهمیت

۳- با کلمه‌های زیر جمله بسازید.

شرط‌های موفقیت:

دانایی و هوشیاری:

۴- جمله‌های زیر را با کلمه‌های داخل کمانک تغییر دهید و دوباره بنویسید.

الف) بیمارستان نزدیک خانه‌ی یکی از بزرگان شهر ساخته شد. (پارک - خواهد شد)

ب) زمین‌های کشاورزی در سال آینده به آب بیشتری نیاز خواهد داشت. (سال گذشته - داشتند)

بازرگان و پسران

◎ معنی واژه‌های جدید

گرد: دور	غفلت: بی‌توجهی	فروغ: روشنایی	مودی: آزاردهنده، اذیت‌کننده
خصلت: ویژگی	تهی‌دست: فقیر	پروردن: پرورش دادن	چارپایان: حیوانات چهارپا
کاهلی: تنبلی	فضیلت: نیکویی	اسباب: جمع سبب، علت‌ها، وسیله‌ها	چون: در این‌جا وقتی معنی می‌دهد

◎ واژه‌های مهم املائی: حوادث - گذشت - صاحب - فضای - خصلت - کاهلی - مقصد - غفلت - تهی‌دست - اسباب - ویژگی - فروغ - ثروتمند - فضیلت - آراست - مودی

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

مقصد	قصد، مقصود، قاصد	محافظت	حفظ، محفوظ، محافظ	حوادث	حادثه، احداث	معلوم	عالم، علم، علوم
------	------------------	--------	-------------------	-------	--------------	-------	-----------------

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	معلوم	ثروتمند	باتجربه	مقصد
متضاد	نامعلوم	تهی‌دست	بی‌تجربه	مبدأ

درس بازرگان و پسران بازنویسی از کتاب «کلیله و دمنه» است که در اصل هندی است و در دوران ساسانی به فارسی میانه ترجمه شده است. این کتاب ده باب دارد و این متن از باب دوم (شیر و گاو) است.

دانش زبانی

خوب گوش دادن: یکی از راه‌های درست فهمیدن و درک حرف و سخن دیگران خوب گوش دادن است. گوش دادن با شنیدن فرق دارد. بعضی وقت‌ها ما فقط صداها را می‌شنویم ولی بعضی وقت‌ها کاملاً با دقت گوش می‌دهیم و صداها را انتخاب می‌کنیم. نکته: بیشتر از آن‌چه حرف می‌زنیم باید گوش بدهیم؛ زیرا «یک زبان داریم و دو گوش».

سوالات درس

۱- جدول زیر را با واژه‌های مناسب کامل کنید.

نشانه	ح	ض	ص	غ	ذ	ث
کلمه						

۲- از بین کلمه‌های زیر، صفت‌ها را پیدا کنید و دور آن‌ها خط بکشید.

حوادث	خصلت	راحت	بزرگ	نیک	غفلت	آخرت	خوب
-------	------	------	------	-----	------	------	-----

۳- با ترکیب‌های زیر جمله بسازید.

بخشش دیگران:

اسباب آسایش:

۴- فرق بین خوب گوش دادن و شنیدن را بنویسید.

.....

چنار و کدو بن

🕒 معنی واژه‌های جدید

بن: ریشه - کدو بن: بوته‌ی کدو	باد مهرگان: باد پاییزی	زیادتی: بیشتر
بلند قامت: بلند قد	وزد: بوزد	آن‌گه: آن‌گاه
زر: طلا	بستد: گرفت	به نرمی: به آهستگی

🕒 واژه‌های مهم املائی :

مدّت - دویست - زیادتی - باد مهرگان - کاهلی - بلند قامتی - امپراتور - بستد - زر - اشارت - مدّتی - طلبد - صاحب

ناصر خسرو، از شاعران و نویسندگان بزرگ ایرانی در قرن چهارم بوده است. از کودکی به حفظ قرآن و کسب کمالات پرداخت و آثاری چون دیوان اشعار، سفرنامه، خوان اخوان و ... را از خود به جا گذاشت و در افغانستان در سن ۸۷ سالگی درگذشت.

🕒 معنی شعر

بوته‌ی کدو از چنار پرسید که «تو چند سال داری؟» چنار گفت: «۲۰۰ سال و شاید هم بیشتر از ۲۰۰ سال است.»

چنار به او گفت: «ای کدو، امروز نباید من و تو با هم مقایسه شویم

زمان پاییز که باد پاییزی بر من و تو می‌وزد، مشخص می‌شود که کدام یک از ما محکم و استوار ایستادگی می‌کند.»

دانش زبانی

«بُن» به معنی بوته، درخت، ریشه، بیخ و بنیاد است که به عنوان پسوند بعد از بعضی از کلمه‌ها می‌آید.

سرو + بن ← سروبن؛ یعنی ریشه‌ی درخت سرو یا درخت سرو

خار + بن ← خاربن؛ یعنی ریشه‌ی بوته‌ی خار

نکته: «بُن» پسوندی است که با بعضی از واژه‌ها ترکیب می‌شود و کلمه‌ی جدیدی می‌سازد.

بخوان و بیندیش:

دیمی، نویسنده‌ی داستان «گلدان خالی» است. این داستان را نورا حق پرست ترجمه کرده است.

حکایت «زیرکی» از کتاب «جوامع-الحکایات» اثر محمد عوفی است.

۱- جمع یا مفرد بودن هر یک از واژه‌های زیر را مشخص کنید.

- افکار ← مفرد ○ جمع ○ ویران ← مفرد ○ جمع ○
- یاران ← مفرد ○ جمع ○ مخلوقات ← مفرد ○ جمع ○
- گریان ← مفرد ○ جمع ○ پهلوان ← مفرد ○ جمع ○

۲- در هر یک از عبارتهای زیر چند جمله مشاهده می‌کنید؟

الف) مهربانی است که ما را به نیکویی و دانایی و به خود می‌کشاند. جمله

ب) دانش‌آموز کوشا، دوست‌داشتنی و مورد توجه همه است. جمله

ج) ای دوستان! بدانید ملتی که تلاش کند به موفقیت می‌رسد. جمله

د) می‌پرسم چون می‌اندیشم و می‌اندیشم چون کنجاوم، کنجاوم چون زنده هستم. جمله

۳- با ترکیب‌های زیر جمله بسازید.

..... بالاترین شاخه:

..... هنگام داوری:

۴- هر یک از جمله‌های زیر را دوباره با توجه به کلمه‌های داخل کمانک بازنویسی کنید.

الف) ما در پارک هستیم. (هستند)

.....

ب) هفته‌ی گذشته دوستم را در کتابخانه دیدم. (فردا)

.....

ج) گروه کلاس، مسابقات را با موفقیت به پایان رساندند. (امتحانات)

.....

سرود ملی

◎ معنی واژه‌های جدید

اهتزاز: جنبش، حرکت	پیشه: شغل، کار	خاوران: مشرق	زر و سیم: طلا و نقره
حق‌باوران: دینداران، خداشناسان	فر: شکوه و جلال	عنبر نسیم: خوشبو	اندرون: درون
پابندگی: همیشگی	موزون: خوش‌آهنگر	ضامن: کسی که مسئولیت کاری را می‌پذیرد.	

◎ واژه‌های مهم املائی: ملی - اهتزاز - فر ایمان - احساسات - حاضران - عظمت - از خود گذشتگی - ایثار - اعتقادات - ضامن - روحیه - تصور - عنبر نسیم - زر و سیم - خرمی - باغ‌اندرون

تاریخ ادبیات

حسین گل‌گلاب خواننده، ادیب، نویسنده، شاعر، استاد دانشگاه، نوازنده، موسیقی‌دان، عکاس و هنرمند ایرانی بود. از سروده‌های مشهور او شعر «ای ایران» است. او در سال ۱۲۷۶ در تهران به دنیا آمد و سال ۱۳۶۳ در تهران از دنیا رفت.

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

افتخارات	افتخار، مفتخر	احترام	محترم، حرمت	فهم	فهمیده، مفهوم
ضامن	تضمین، ضمانت	خصوص	مخصوص، اختصاص	حاضر	محضر، حاضران

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	گرم	بدان	پیروزی	گذشته	ارزشمند	نیازمند
متضاد	سرد	نیکان، خوبان	شکست	آینده	بی‌ارزش	بی‌نیاز

◎ معنی شعر

شعر	معنی
سنگ کوهت در و گوهر است	کوه‌هایت مثل گوهر و مروارید است.
خاک دشتت بهتر از زر است	خاک دشت و صحرای ایران از طلا هم باارزش‌تر است.
مهرت از دل، کی برون کنم؟	مهر و علاقه به وطنم را هیچ وقت از دلم بیرون نمی‌کنم.
برگو، بی‌مهر تو چون کنم؟	به من بگو که بدون مهر و علاقه‌ی تو چه کار کنم؟
تا گردش جهان و دور آسمان بپاست	تا این هستی و چرخش روزگار و آسمان پابرجا باشد،
نور ایزدی همیشه رهنمای ماست	چراغ هدایت خداوند همیشه راهنمای ما خواهد بود.
مهر تو چون، شد پیشه‌ام	چون مهر و علاقه به تو مثل شغل و کار من شده است؛
دور از تو نیست، اندیشه‌ام	به همین دلیل همیشه به تو فکر می‌کنم و در اندیشه‌ی من هستی.

دانش زبانی

سرود ملی کشور ما ایران به زبان فارسی است. زبان ملی کشور ما زبان فارسی است. هر کشوری یک سرود ملی، یک پرچم و یک زبان ملی و رسمی مشترک دارد. زبان فارسی مانند پرچم ما، همه‌ی اقوام و مردم سراسر کشور را به هم پیوند می‌دهد و باعث وحدت و یکپارچگی ما و قدرتمندی ایران می‌شود.

نکته: زبان‌های مادری و محلی وطن ما، گنجینه‌ای باارزش هستند که در کنار زبان فارسی به رشد فکری ما کمک می‌کنند.

۱- از میان کلمه‌های زیر، متضادها، مترادف‌ها و هم‌خانواده‌ها را پیدا کنید و در جدول صفحه‌ی بعد بنویسید.

تنبل - شروع - سست - گرم - حفظ - جامعه - کاتب - محفوظ - مجموع - سیم - مکتوب - سرد - پایان - نقره

مترادف	هم‌خانواده	مخالف

۲- از نشانه‌های استقلال یک کشور ۳ مورد مهم را نام ببرید.

۱. ۲. ۳.

۳- جمع کلمه‌های زیر را بنویسید.

ساعت: درس: شهید: ورزشکار:

۴- در بیت‌های زیر از سورد ملی ایران فعل‌ها را پیدا کنید و زیر آن‌ها خط بکشید.

سرزد از افق مهر خاوران فروغ دیده‌ی حق باوران

بهمن فرّ ایمان ماست پیامت ای امام

استقلال، آزادی، نقش جان ماست

۵- در جمله‌های زیر افعال گذشته، حال و آینده را مشخص کنید.

الف) من فردا به کتابخانه خواهم رفت.

ب) جنگ ایران و عراق هشت سال طول کشید.

ج) من در حال امتحان دادن هستم.

۶- درباره‌ی «ایران، کشور زیبا و پرافتخار من» یک بند بنویسید.

دفاع از میهن

◎ معنی واژه‌های جدید

شهرت طلب: کسی که در پی شهرت است.	سهمگین: ترس آور	بوم و بر: سرزمین
سایه افکندن: توجه کردن، کسی را در پناه خود آوردن	باختر: غرب	بنیان نهاد: تأسیس کرد
آهنگ ایران کرد: قصد حمله به ایران کرد.	نومیدی: ناامیدی	تاخت و تاز: حمله
چابک: چالاک، تیزپا و سریع	گذرگاه: راه گذر، محل عبور	پارس: فارس
محاصره: دور چیزی را گرفتن	گرایید: رو آورد	برافراشته: بالا برده
خفت: تحقیر، کوچکی، خواری	گلگون: سرخ رنگ	چیرگی: برتری
سلاح: اسلحه، وسایل جنگ	یورش: حمله	فروغ زرین: روشنائی طلایی

◎ واژه‌های مهم املائی: سلسله - عظمت - شهرت طلب - مقدونیه - جنگجو - گذرگاهی - آریوبرزن - اوضاع - نواحی باقی - محاصره - چیرگی - خواری و خفت - درغلتانند - با قوت - حیرت آور - مانعی - سپاه عظیم - برگزیدند

◎ کلمه‌های هم خانواده

گذر	گذرگاه، رهگذر	شکوه	پر شکوه، شکوهمند	عظیم	عظمت، اعظم	حیرت	حیرت آور، حیرت زده
-----	---------------	------	------------------	------	------------	------	--------------------

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	شجاع	جنگ	خفت	آخرین	می‌رساند
متضاد	ترسو	صلح	عزت	اولین	نمی‌رساند

◎ معنی شعر

خدایا اگر ایران نباشد جسم و تن من هم نباشد و در این سرزمین یک نفر هم زنده نباشد.

زمانی که اسکندر مقدونی قصد حمله به ایران را کرد،

سر راه خود به هر شهری که می‌رسید آن‌جا را با خاک یکسان می‌کرد و از بین می‌برد.

◎ معنی شعر و حکایت

هنوز از کودکی در خاطرم هست که در لانه‌ی پرندگان دستم را بردم.

پرنده دستم را آن‌چنان به سختی با منقارش گاز گرفت که اشکم همچون خونی که از رگ بیرون می‌زند جاری شد.

پدر، در برابر گریه‌ی من خندید که ای پسر آگاه باش و از پرندگان وطن‌داری بیاموز.

◎ معنی واژه‌های جدید

زاغ بور: پرنده‌ی بومی ایرانی است.	ذوق: شور و اشتیاق	فلک: آسمان
سپیدار: درخت بلندی که چوب آن سپید است.	تحمیلی: اجباری	وطن: میهن

◎ معنی واژه‌های جدید

ماکیان: مرغ خانگی	خردی: کوچکی	به خاطر دَرست: در یاد و خاطرم هست.
-------------------	-------------	------------------------------------

محمدرضا گودرزی دهریزی متولد بروجرد، از نویسندگان خوب کشورمان که کتاب «آوازی برای وطن» را نوشته است.

نام آوران دیروز ، امروز ، فردا

◎ معنی واژه‌های جدید

افزون: زیاد، بیشتر	ناگزیر: ناچار	بهروزی: نیک‌بختی، خرمی
سیما: چهره، صورت	مرساد: نرسد	محو تماشا: غرق دیدن شدن

◎ واژه‌های مهم املائی: مطالعه - منظم - محو تماشا - غرق - این‌طوری - مزاحمتان - متوجه - فهرست مطالب - بگذار - معاصر - برخاستم - دلم نمی‌خواست - سپاس‌گزاری - تصویر - لحنش - ناگزیر - عوض کرد - ان‌شاءالله - تحویل

هوشنگ ابتهاج، شاعر شعر «سرای امید» است. او تخلص «سایه» را برای خود برگزیده بود. از نمونه‌ی آثار او «نخستین نغمه‌ها» و «سیاه‌مشق ۱ و ۲ و ۳» را می‌توان نام برد.

◎ معنی شعر

معنی	شعر
ای یاران به تو غمی نرسد	ای ایران غمت مرساد
شکوه و عظمت تو همیشگی باشد	جاویدان شکوه تو باد
راه ما راه حقیقت و راه نیکبختی است	راه ما راه حق، راه بهروزی است
همبستگی رمز پیروزی ما است	اتحاد اتحاد، رمز پیروزی است
آشتی (دوستی) و آزادگی	صلح و آزادی
در همه‌ی دنیا پایدار و خوش باشد	جاودانه در همه جهان، خوش باد
یاد و خاطره‌ی خون شهیدان در این بهار آزادی	یادگار خون عاشقان ای بهار
هم‌چون گلی همیشه شکفته باشد.	ای بهار تازه جاودان در این چمن شکفته باد
«هوشنگ ابتهاج» (سایه)	

دانش زبانی

گاهی برای بیان منظور خود یک جمله‌ی کوتاه می‌آوریم ولی می‌توانیم همان جمله‌ی کوتاه را به یک جمله‌ی بلند توصیفی تبدیل کنیم که به آن «گسترش جمله» می‌گویند.

وقتی که جمله‌ی طولانی و بلندی را می‌نویسیم و یا می‌گوییم، در واقع مکان، زمان و فضای جمله را برای زیباترین شدن جمله به کار می‌بریم تا شنونده یا خواننده پیام کامل‌تری از آن جمله دریافت کند.

باید کلمه‌هایی به جمله اضافه کنیم که به معنا و مفهوم جمله آسیبی نزند و پیام آن جمله را از بین نبرد.

مثال:

جمله‌ی کوتاه	جمله‌ی گسترش‌یافته (طولانی یا بلند)
بعدازظهر بود.	بعدازظهر یکی از روزهای پایانی فروردین بود.
کتاب‌ها را تماشا کردیم.	کتاب‌ها را که خیلی منظم و خوش‌نما چیده شده بودند، تماشا کردیم.

نکته: گاهی با اضافه کردن کلمه‌هایی که زمان، مکان، موقعیت و فضا را بیان می‌کنند، نوشته را زیباتر، گویاتر و گسترده‌تر می‌سازیم و اطلاعات کامل‌تری به خواننده یا شنونده می‌دهیم.

برای گسترش یک جمله می‌توانیم از صفت‌های مناسب و انواع قیدها (زمان، حالت، مکان و ...) استفاده کنیم؛ ولی نباید فعل و فاعل جمله را تغییر دهیم.

مثال: مادرش را دید. ← مادرش را پس از سال‌ها (قید زمان) دوری و انتظار (قید حالت) در بیمارستان (قید مکان) دید.
کتاب را بستم. ← کتاب کهنه و پاره‌ای (صفت) را که در دستم بود، محکم (قید حالت) بستم.

سوالات درس

۱- کلمه‌های به‌هم‌ریخته را مرتب کنید و جمله بسازید.

الف) کتاب - شما - آشنا - میهن عزیزمان - این - را - می‌کند - با بزرگ‌مردان

ب) است - شهید - شهدای علمی - مصطفی احمدی روشن - از دانشمندان - و - فناوری هسته‌ای

۲- جمله‌های زیر را گسترش بدهید.

الف) پادشاهی با غلامی در کشتی نشست.

ب) پدر بزرگ آهی کشید و رفت.

۳- معنی بیت زیر را بنویسید.

ای ایران غمت مرساد جاویدان، شکوه تو باد

۴- با توجه به شعر «سرای امید»، جاهای خالی را کامل کنید.

بنگر کزین ره پر خون

شکوه شادی

۵- درباره‌ی شهدا یک بند زیبا بنویسید.

۶- منظور شاعر از «دست دشمن در خون است» چیست؟

۷- گسترش دهید.

پوریا رفت:

بهار فرارسید:

نام نیکو

◎ معنی واژه‌های جدید

شبانگاه: هنگام شب	ضایع مکن: تباه مکن	آفت: آسیب، بلا
کزو: که از او	گریسته‌اند: گریه کرده‌اند	ستوده‌اند: ستایش کرده‌اند

◎ واژه‌های مهم املائی

غروب‌های خیال‌انگیز - نقاشی - تصویر - استعدادی فوق‌العاده - حافظ - طراحی - شفافیت - غرور - آفت - تحسین آمیز - کله - مطمئنم - شهرت - ستوده‌اند - ضایع - زرنگار - کزو - رفتگان - حالت سوگوار

استاد محمود فرشچیان در سال ۱۳۰۸ در اصفهان به دنیا آمد. از کودکی علاقه‌ی زیادی به نقاشی و تابلوهای فرش داشت. او هنر نقاشی را از حاج میرزا آقا امامی آموخت و ادامه داد و بعدها در وزارت فرهنگ و هنر مشغول به تدریس نقاشی شد. تابلوی «عصر عاشورا» نقاشی معروف اوست.

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

طرح	طراحی، طراح	هنر	هنرمند، هنری، هنرمندانه
-----	-------------	-----	-------------------------

دانش زبانی

واژه آموزشی: از ترکیب دو واژه کلمه‌ی جدیدی ساخته می‌شود که دارای معنای جدیدی است.

نکته: اسم مرکب به اسمی گفته می‌شود که بیشتر از یک جزء دارد و هر جزء آن دارای معنای مستقلی است.

مثال: تحسین + آمیز ← تحسین آمیز

این ترکیب‌های جدید به ما کمک می‌کند تا هنگام نوشتن یک بند و یا یک متن از کلمه‌های زیباتری در نوشته‌های خود استفاده کنیم و یک نوشته‌ی زیبا بنویسیم.

مثال: تحسین + آمیز ← تحسین آمیز؛ نگاه تحسین آمیز یعنی نگاهی که با تحسین و تشویق آمیخته است.

افتخار + آمیز ← افتخار آمیز؛ تلاش افتخار آمیز یعنی تلاشی که با افتخار همراه است.

خیال + انگیز ← خیال‌انگیز؛ غروب‌های خیال‌انگیز یعنی غروب‌هایی که خیال و اندیشه را بر می‌انگیزد.

شگفت + انگیز ← شگفت‌انگیز؛ نقاشی‌های شگفت‌انگیز یعنی نقاشی‌هایی که باعث شگفتی و تعجب می‌شود.

۱- بیت «نام نیکو، گر بماند ز آدمی / به کزو ماند سرای زرنگار، از کیست؟

۲- نام اولین استاد نقاشی محمود فرشچیان چه بود؟

۳- با حروف به هم ریخته‌ی هر دسته یک کلمه‌ی معنادار بنویسید.

الف) ر - ع - ش - و
ب) ن - ش - د - ل - ی - ن

۴- قسمت دوم کلمه‌های زیر را بنویسید.

الف) جست و
ب) گفت و
ج) تب و
د) تند و

۵- رویدادهای زیر را به ترتیب شماره گذاری کنید.

ماهی با قدرت خود دام صیاد را کشید و با خود برد.

آن ماهی بزرگ روزی من نبود و هم‌چنین آن ماهی وقت پایان عمرش نبود.

صیاد به آن‌ها گفت: ای دوستان! کاری نمی‌توانستم انجام دهم.

صیادی ضعیف، ماهی قوی و بزرگی را به دام انداخت.

بقیه‌ی صیادان افسوس خوردند و به او گفتند: چنین صیدی را از دست دادی؟

۶- معنی عبارهای زیر را بنویسید.

الف) تلاش افتخار آمیز:
ب) مسابقه‌ی شگفت‌انگیز:

ج) غروب‌های خیال‌انگیز:
د) نگاه‌های تحسین آمیز:

۷- با کلمه‌های به هم ریخته‌ی زیر یک جمله بسازید.

خواهی شد - تو - از - نقاشی - بزرگ - استادان - یکی

۸- با کلمه‌های زیر جمله بسازید.

هنرمندی:

آهو:

۹- معنی و مفهوم بیت زیر را بنویسید.

تا بماند نام نیکت پایدار»

«نام نیک رفتگان، ضایع مکن

نقش خردمندان

◎ معنی واژه‌های جدید

خانمان سوز: ویران کننده‌ی خانه و زندگی، ویرانگر	سایه‌ی وحشت: اثر ترس
کارساز: مشکل‌گشا، چاره‌جو	هراس‌انگیز: ترس‌آور
تأسیس کرد: بنا کرد، بنیان کرد	درهم فشرد: آزرده
رصدخانه: جایی برای مشاهده‌ی پدیده‌های آسمانی	مهیب: ترسناک
نسخه‌برداری: بازنویسی، یادداشت‌برداری از روی اصل	قتل عام: کشتار گروهی

◎ واژه‌های مهم املائی: هراس‌انگیز - برخاستند - حادثه - رصدخانه - عظمت - مهیب - قلعه - تشنه - خواجه نصیرالدین توسی - خواجه نظام‌الملک - مغول - جذب - شرایط - دویست سال - تحقیق - مراغه

خواجه نصیرالدین توسی؛ شاعر، فیلسوف، دانشمند، ریاضی‌دان و منجم ایرانی در قرن هفتم بود که اقدامات مفیدی برای آبادانی کشور انجام داد. تأسیس کتابخانه و رصدخانه در مراغه و نگارش حدود ۱۹۰ کتاب و رساله‌ی علمی از کارهای ارزشمند او است. هلاکوخان مغول او را به وزارت خود برگزید. خواجه نظام‌الملک توسی، از دانشمندان بزرگ ایرانی، وزیر دو نفر از شاهان سلجوقی بود و مدارس نظامیه را تأسیس کرد تا شاگردانی چون سعدی در آن مدارس، پرورش یابند. او در شهر ری رصدخانه‌ی بزرگی ساخت که دانشمندان زیادی در آنجا مشغول به تحقیق شدند.

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

حفظ	مشاور	نقشه	نظام	جذب
حافظ	مشاوران	نقش	نظامیه	جاذب
محافظ	مشاوره	نقاشی	نظم	جذاب
حفاظت	مشورت	نقوش	منظم	جذبه

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	دانایی	سربلندی	فروغ	اندوه
متضاد	نادانی	سرافکندگی	تاریکی	شادی

دانش زبانی

کاربرد واژه: استفاده از کلمه‌های مترادف در هنگام نوشتن به ما کمک می‌کند تا بتوانیم پیام خود را به خواننده منتقل کنیم. پس سعی می‌کنیم با توجه به مفهوم موردنظر خود، بهترین هم‌معنی‌ها را انتخاب کنیم و در نوشتن متن به کار گیریم.

نکته: بعضی واژه‌ها دارای معنی و مفهوم یکسانی هستند و می‌توانیم در جمله‌ها از مترادف آن‌ها استفاده کنیم. باید دقت کنیم بهترین واژه را برای فهماندن منظور و مقصودمان استفاده کنیم.

مثال: حوادث: رویدادها، پیش‌آمدها، حادثه‌ها

مهیب: ترسناک، وحشتناک، هولناک

نکته: در کلمه‌ی غیرساده گاهی هر دو قسمت معنی‌دار هستند و گاهی یک قسمت معنی‌دار به یک جزء بی‌معنا می‌چسبد و یک کلمه‌ی جدید با معنای جدیدی می‌سازد.

ویرانگر ← ویران + گر	کارسازتر ← کار + ساز + تر
هراس‌انگیز ← هراس + انگیز	سرزمین ← سر + زمین

سوالات درس

۱- برای هر یک از کلمه‌های زیر دو صفت مناسب بنویسید.

حکومت ،	تربیت ،
-------	---------------	-------	---------------

۲- مفرد کلمه‌های زیر را بنویسید.

جمع	حوادث	آثار	دانشمندان	کتاب‌ها	مغولان
مفرد					

۳- کلمه‌های زیر، چه واژه‌هایی را به یاد شما می‌آورند؟ آن‌ها را بنویسید.

دانشمند ،	حادثه ،
---------	---------------	-------	---------------

۴- از نظر خواجه نصیرالدین توسی، جامعه برای حفظ خود به چه چیزهایی نیازمند است؟

.....
-------	-------	-------

۵- دو مورد از کارهای بزرگی را که هر یک از دانشمندان زیر انجام داده‌اند بنویسید.

الف) خواجه نصیرالدین توسی ،	ب) خواجه نظام‌الملک ،
---------------------------	---------------	---------------------	---------------

۶- جمله بسازید.

کلیه‌ی امکانات:

توجه کرد:

۷- درباره‌ی نقش انسان‌های بزرگ مانند دانشمندان در زندگی امروز خودتان یک بند بنویسید.

۸- جمله‌ها را با نوشتن هم‌معنی کلمه‌هایی که مشخص شده، بازنویسی کنید.

الف) قلب مردم را درهم فشرد.

ب) قلم از همه کارسازتر است.

ج) او مشغول نسخه‌برداری کتاب‌ها شد.

د) حمله‌ی دشمنان خانمان‌سوز بود.

درس دوازدهم

◎ معنی واژه‌های جدید

شید: خورشید	نکو: نیکو، خوب	بر سان: مثل، مانند	سام نریمان: سام پسر نریمان
یزدان: خداوند	جفا: ستم	شرمسار: شرمنده	شیردل: شجاع، دلیر
دایه: پرستار کودک در قدیم	آشیانه: لانه	موبدان: روحانیون زرتشتی	مهان: بزرگان
گردن‌کشان: پهلوانان، قدرتمندان	دستان: در واقع لقب زال پدر رستم است که در متن اشاره شده سیمرغ آن را به عنوان نام زال برگزیده است.		

◎ واژه‌های مهم املایی: مشهور - جرئت - عاقبت - دایه - نقره - عیبی - مهان - سیمرغ - گذاشتند - البرز - جوار - دهانه‌ی غاری - پوزش - خواستار - زال - طبل - لرزه

فردوسی، استاد بی‌همتای زبان فارسی است. کتاب مشهور او «شاهنامه» نام دارد. شاهنامه، سراسر شعر است و فردوسی برای نوشتن شاهنامه نزدیک به سی سال تلاش کرد.

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

مشهور	شهرت، مشاهیر	خواستار	خواسته، خواهش	جلال	مجلل، تجلیل
عیب	معیوب، عیوب	شعر	شاعر، مشاعره	خروشیدن	خروشان، خروشیده

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	شیردل	نیرومند	آشکار	ناامید	جفا	سرافرازی	گران‌بها
متضاد	ترسو	ضعیف	نهان	امیدوار	مهر	سرافکنندگی	بی‌ارزش

◎ معنی شعر

صورتش مانند خورشید زیبا بود، اما تمام موهای سرش سفید بود.

وقتی که (سام) موی سفید فرزندش را دید، کاملاً از جهان ناامید و مأیوس شد.

وقتی پهلوانان، به دیدن بچه بیابند و حال او را بپرسند من چه جوابی درباره‌ی این کودک بدقیافه به آن‌ها بدهم؟

به آن‌ها بگویم که این بچه‌ی دیو (زال) کیست؟ یا این‌که بگویم: آیا پلنگ دو رنگ است یا پری است؟

بزرگان جهان، به خاطر داشتن چنین بچه‌ای در آشکار و پنهان مرا مسخره می‌کنند.

دور از مردم شهر، کوه بسیار بلندی به نام البرز وجود داشت.

در آن کوه، سیمرغ آشیانه داشت و مردم به آن‌جا رفت و آمد، نمی‌کردند از آن‌جا دور بودند.

کودک را در آن کوه رها کردند و برگشتند. مدت زیادی از این اتفاق گذشت.

پدر به فرزندش بی‌محبتی کرد و او را خوار و بی‌ارزش در کوه انداخت و به این کودک شیرخوار ظلم و ستم کرد.

به این ترتیب، مدتی طولانی گذشت که آن کودک، در آن‌جا پنهانی، زندگی می‌کرد.

در همان لحظه، مانند ابر سیاهی می‌آیم و تو را بدون آزار و اذیتی به این‌جا (آشیانه‌ام) می‌آورم.

وجود سام مانند بهشت زیبا و خرمی شد و فرزند پاک خودش را تحسین و ستایش کرد.

حکایت

◎ معنی واژه‌های جدید

هَریسه: نوعی آش، حلیم	اطبا: جمع طبیب، پزشکان
علاج: درمان	فربه: چاق
درجه: مرتبه، مقام	عاجز ماندند: در مانده و ناتوان شدند
خفت: خوابید	صحت: سلامتی

◎ واژه‌های مهم املایی

تصوّر - هَریسه - اطبا - عاجز - معالجت - خواجه ابوعلی سینا - علاج - پهلو - عادت - قصابان - لاغر - علف - فربه - صحت - حاضران

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

تصوّر	تصویر، تصاویر	خوردنی	خورده، خوراک
اطبا	طبیب، طب	صحت	تصحیح، مصحح

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	عاجز	راست	لاغر	بیمار
متضاد	توانا	چپ	فربه	سالم

حکایت «بوعلی و بانگ گاو» از کتاب چهارمقاله اثر نظامی عروضی است.

روزی که باران می بارید

معنی واژه‌های جدید

عَجَل الله تعالی فرجه: خداوند بلندمرتبه، گشایش و ظهور او را نزدیک گردان. (دعایی که هنگام ذکر نام امام دوازدهم (ع) بر زبان می‌آورند).	خیره‌شدن: نگاه کردن، توجه عمیق به یک چیز با دقت
--	---

واژه‌های مهم املائی

بعدازظهر - دگان - قاب‌فروشی - مغازه - عَجَل الله تعالی فرجه - خوش‌نویس - فلزی - رهگذران - مخصوصاً - انتظار - پیغامی - غرق تفکر - مشغول

درس «روزی که باران می‌بارید» نوشته‌ی محمد میرکیانی، نویسنده‌ی خوب ایرانی است.

بیوک ملکی، شاعر معاصر ایرانی شعر «بال در بال پرستوها» را درباره‌ی ظهور امام زمان (عج) سروده است.

او در سال ۱۳۳۹ در روستایی از توابع قزوین به دنیا آمد و علاوه بر فعالیت‌های مطبوعاتی، مجموعه شعرهایی را برای کودکان و نوجوانان منتشر کرد. کلاغ‌پر، آفتاب و مهتاب، ستاره باران و ... از آثار وی هستند.

کلمه‌های هم‌خانواده

هیجان	هیجان‌زده، هیجان‌انگیز	مشغول	شاغل، مشغله	مخصوصاً	مخصوص، خصوصی	مثل	مثال، امثال
-------	------------------------	-------	-------------	---------	--------------	-----	-------------

معنی شعر

منظور شاعر (بیوک ملکی) از شعر «بال در بال پرستوها» ظهور حضرت مهدی (عج) و «رسیدن فصل بهار جاودانه» است. وی مژده‌ی ظهور امام زمان (عج) را در شعر با تشبیه زیبایی بیان کرده است. منظور از سوار سبزپوش، حضرت امام زمان (عج) است.

سرانجام، سواری که لباس سبز بر تن دارد، در حال که پرستوهای خوب می‌آیند، از راه می‌رسد.

ابر برای استقبال از او با ساختن رنگین‌کمان در پیش پایش پل می‌زند.

باغبان که همانا نوبهار است (منظور خداوند است) بر سر هر شاخه‌ای گلی می‌رویاند.

همان لحظه که (سوار سبزپوش) می‌آید، پرده‌ها برای دیدنش از پنجره‌ی خانه‌ها به کوچه‌ها بیرون می‌آیند. (همه منتظرند)

پرنده‌های خسته که بال و پرهایشان را بسته‌اند، به شوق دیدار او از میان پرده پر می‌کشند.

گنجشک‌ها مانند فواره، درون باغ را پر می‌کنند. (حضور دسته‌جمعی گنجشک‌ها به فواره تشبیه شده است).

شاخه‌های درختان در هر جای باغ درباره‌ی گنجشک‌ها صحبت می‌کنند.

(با حضور سوار سبزپوش) بوی خوش اسفند و گلاب و عود (چوب خوش‌بو که هنگام سوختن بوی خوش می‌دهد) در خانه‌ها می‌پیچد.

(با آمدن سوار سبزپوش) فصل بهاری که همیشگی و جاودان است، از راه می‌رسد؛ فصلی که آمیخته با بوی عطر و گل و شعر و آواز است.

دانش زبانی

یکی دیگر از پسوندها در زبان فارسی کلمه‌ی «نویس» است که از ترکیب این پسوند با کلمه‌های دیگر، کلمه‌های غیرساده‌ی جدید با معنی جدید ساخته می‌شود. به مثال‌ها توجه کنید:

«خوش‌نویس» یعنی کسی که با خط خوش می‌نویسد.

«داستان‌نویس» یعنی کسی که داستان می‌نویسد.

نکته: «نویس» از کلمه‌ی بنویس گرفته شده است که در سال‌های آینده کامل‌تر درباره‌ی آن خواهید دانست؛ بنویس با حذف «ب» از ابتدای کلمه به «نویس» تبدیل شده است و معنای نوشتن می‌دهد.

سوالات درس

۱- فعل را در دو بیت زیر مشخص کنید.

باز می‌پیچد میان خانه‌ها بوی اسفند و گلاب و بوی عود

می‌رسد فصل بهاری جاودان فصلی از عطر و گل و شعر و سرود

۲- با مخالف کلمه‌های زیر یک جمله بسازید.

.....	جمله:	ساکت:
.....	جمله:	نیکو:
.....	جمله:	منظم:

۳- جمله‌ی زیر را با توجه به کلمه‌های داده شده تغییر داده و بنویسید.

رهگذران بی‌اختیار، می‌ایستادند و عکس‌ها را تماشا می‌کردند.

..... (عابران):

..... (تصویرها):

..... (غیرارادی):

۴- شعر را کامل کنید.

..... باز می‌پیچد میان خانه‌ها

..... فصلی از عطر و گل و شعر و سرود

۵- معنی بیت‌های زیر را بنویسید.

در فضای باغ‌ها پر می‌شود باز هم فواره‌ی گنجشک‌ها

هر کجا سرگرم صحبت می‌شوند شاخه‌ها درباره‌ی گنجشک‌ها

۶- با کلمه‌های به‌هم‌ریخته‌ی زیر یک جمله بسازید.

از من	پدربزرگت	برسانی	پیغامی	می‌خواهم	به
-------	----------	--------	--------	----------	----

شجاعت

◎ معنی واژه‌های جدید

نهراسد: نترسد	می‌پرهیزد: دوری می‌کند	تدبیر: فکر و اندیشه، چاره
بیم: ترس	نکوهیده: زشت و ناپسند	با متانت: با ادب و احترام رفتار کردن

◎ واژه‌های مهم املایی

نهراسد - خطرناک - می‌پرهیزد - وظیفه - مهارت - صحنه - می‌رهاند - تفکر - تصمیم‌گیری - موفقیت - زلزله - تصادف - چراغ - جراحی - هم‌نوع - رانندگی

استاد احمد بهمنیار، روزنامه‌نگار، شاعر و محقق ایرانی بود. او در ۹ بهمن سال ۱۲۶۲ در کرمان به دنیا آمد و در ۱۲ آبان ۱۳۳۴ در تهران درگذشت. او از سال ۱۳۱۸ با علامه دهخدا در تنظیم لغت‌نامه همکاری داشته است. وی از خودش آثار و تألیفات زیادی به جا گذاشت.

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

حوادث	حادثه، حادثه‌ها، احداث
خطر	خطرناک، خطرات، بی‌خطر
ترس	ترس‌آور، ترسو، ترسیدن، ترسناک
بیماری	بیمار، بیمارستان
اصلی	اصل، اصول، اصالت

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	ترسو	شکست	نیازمند	تلخی	سلامتی	مناسب
متضاد	شجاع	پیروزی	بی‌نیاز	شیرینی	بیماری	نامناسب

دانش زبانی

گسترش واژه: برای وصل کردن دو کلمه به همدیگر باید بین آن‌ها - بیاوریم ولی بعضی کلمه‌ها مثل «لحظه» و «اراده» خودشان با «ه» و «ه» به پایان می‌رسند و به صدای - ختم می‌شوند؛ هیچ‌گاه دو صدای - کنار هم نمی‌آیند؛ پس «ی» میانجی بین دو صدای - قرار می‌گیرد.

مثال: لحظه‌ی زیبا - اراده‌ی آهنین

در کلماتی مثل دریا و بابا که به صدای «آ» ختم می‌شوند و همین «ی» میانجی به کمک ما می‌آید.

مثال: دریای آبی - بابای مهربان

شجاعت + - + اخلاقی ← شجاعت اخلاقی
لحظه + ی + زیبا ← لحظه‌ی زیبا
دریا + ی + آبی ← دریای آبی

۱- تعداد جمله های زیر را در کنار هر کدام بنویسید.

الف) اگر به چیزی آگاهی نداریم، بگوئیم نمی دانیم.

ب) آنچه ناپسند و نکوهیده است، این است که انسان بی دلیل بترسد و یا از ترس قدرت تصمیم گیری را از دست بدهد.

ج) شجاعت نترسیدن نیست، بلکه آن است که انسان از مشکلات نهراسد.

۲- با حروف به هم ریخته ی زیر یک کلمه ی معنی دار بنویسید.

الف) ا - ز - و - ن - ف	ب) م - ض - ت - ی - ن

۳- با متضاد کلمه های زیر جمله بسازید.

ترسو:	جمله:
سلامتی:	جمله:

۴- به پرسش های زیر پاسخ دهید.

- شجاع به چه کسی می گویند؟

- شجاعت چیست؟

- شجاعت اخلاقی چیست؟

- ریشه ی اصلی ترس های نادرست در چیست؟

۵. یک ضرب المثل بنویسید که در آن کلمه ی کار، دو بار استفاده شده باشد.

۶. کلمه های به هم ریخته را مرتب کنید و با آن ها یک جمله بنویسید.

الف) اوّل - بر - به سمت - گام - شجاعت - ترس های - خنده - دروغین - است

.....

ب) قدرت بدنی - به - و - شجاعت - نیازمندیم - در - روزگار - این

.....

۷. با هر دو کلمه یک جمله ی زیبا بنویسید.

شجاعت، دفاع:

پسندیده، بی دلیل:

دو کاج

معنی واژه‌های جدید

کاجستان: جایی که در آن درخت کاج فراوان روئیده باشد.	تازیانہ: شلاق
تأمل کردن: اندیشیدن	رہگذران: عابران

واژه‌های مهم املائی: خطوط سیم - رهگذران - تازیانہ - تحمّل - تأمل - اتفاق - کاجستان - ساحل - حصار

محمدجواد محبت، شاعر معاصر ایرانی و متولد سال ۱۳۲۱ هجری شمسی در کرمانشاه است. از آثار او موج عطرهاى بهشتی، گلوی سبز آواز و ... را می‌توان نام برد.

کلمه‌های هم‌خانواده

خطوط	خط، خطاط	تحمّل	حمل، متحمّل
------	----------	-------	-------------

کلمه‌های متضاد

کلمه	خارج	دوست	آشنا	روز	نرمی	ملایم	سالم	آسان
متضاد	داخل	دشمن	غریبه	شب	تندی	تند	بیمار	سخت

معنی شعر

گفت: «ای دوست و آشنای من، مرا ببخش. خوب در حال و روز من اندیشه کن،

ریشه‌های من از خاک بیرون زده است، چند روز من را تحمل کن.»

کاج دوست و همسایه‌ی او با مهربانی گفت: «من دوستی بین خودمان را از یاد نمی‌برم.»

معنی واژه‌های جدید

نصیحت: پند، سفارش	حصار: دیوار	بذر: دانه، گیاه	مایل: علاقه‌مند
ثروت: اموال، دارایی	تصور: اندیشه، خیال	سرنگون: واژگون، از بین رفتن	

واژه‌های مهم املائی: ثروت - نصیحت - نوه‌اش - احتیاج - بلافاصله - مطمئن - خاراند - بذر - خاطر - محصول - تصور - سقف -

ضرر - خوابید - حصار - افق - آغوش

تُرورِ رومیَن، داستان «زیر آسمان بزرگ» را نوشته که توسط مجید عمیق، ترجمه شده است.

کلمه‌های متضاد

کلمه	زیاد	ثروت	بزرگ	زیر	بالا	محکم	کم‌ترین	نامید	بی‌ارزش
متضاد	کم	فقر	کوچک	رو	پایین	سست، شُل	بیشترین	امیدوار	بارزش

معنی واژه‌های جدید

غلام: خدمتکار	محنت: رنج و سختی	ملاطفت: مهربانی، محبت
آزرده: ناراحت، رنجیده	خامش: مخفف خاموش	غایت: نهایت، پایان
غوطه‌خوردن: فرورفتن در آب	جامه: لباس	مَلک: پادشاه

حکایت «حکمت» از باب اول گلستان انتخاب شده است. گلستان سعدی هشت باب (قسمت) دارد که باب اول آن «در سیرت پادشاهان» است.

⊙ محنت کشتی نیازموده: رنج و سختی سفر با کشتی را امتحان (تجربه) نکرده است.

⊙ ملک را گفت: «اگر فرمان دهی، من او را به طریقی، خامش گردانم.» به پادشاه گفت: «اگر دستور بدهی، من با یک روشی او را ساکت می‌کنم.»

⊙ گفت: «غایت لطف و کرم باشد.» گفت: «نهایت مهربانی و بخشش باشد.»

⊙ اول محنت غرقه شدن، نچشیده بود و قدر سلامت کشتی نمی‌دانست. : در آغاز رنج و سختی غرق شدن را تجربه نکرده بود و قدر سلامتی درون کشتی را نمی‌دانست.

دانش زبانی : در ادبیات فارسی «چون یا چو» معنای مختلفی دارد:

۱. به معنای مثل و مانند: برق چون شمشیر برآن پاره می‌کرد ابرها را

۲. به معنای زیرا و برای این‌که: (در این‌جا به عنوان حرف ربط می‌آید) امروز زود برگشتم چون باران گرفت.

۳. به معنای وقتی و هنگامی: علم، چندان که بیشتر خوانی / چون عمل در تو نیست، نادانی

۴. به معنای چه‌طور و چگونه: چون است حال بستان، ای باد نوبهاری!

پس کلمه‌ی «چون» در جمله‌های مختلف، معنای گوناگونی دارد و بهتر است برای فهمیدن آن به معنای کل جمله و نوع کاربرد «چون» در آن جمله توجه کنیم.

سوالات درس

۱- معنای کلمه‌ی «چو» و «چون» در هر عبارت چیست؟

الف) چو ایران نباشد تن من مباد.

ب) چون دیرم شده بود، تاکسی سوار شدم.

ج) مادرم چون ستاره‌ای می‌درخشد.

۲- با کلمه‌های به‌هم‌ریخته یک جمله بسازید.

هم	بودند	کاج	سال	دوست	سال‌های	دو	با
----	-------	-----	-----	------	---------	----	----

۳- کلمه‌ی چون را در دو جمله با دو معنی متفاوت به کار ببرید.

چون:

چون:

۵. یک بند درباره‌ی یکی از سه موضوع زیر بنویسید.

ج) روزهای پاییزی

ب) مهربانی

الف) کاجستان

وقتی بوعلی کوچک بود

◎ معنی واژه‌های جدید

بهبودی: تندرستی	بیندوزم: ذخیره کنم	روی گشاده: چهره‌ی خندان	نذر: در راه رضای خدا مال یا چیزی دادن
گنجایش: ظرفیت	نگریست: نگاه کرد	بالین: رخت‌خواب، بستر	به ستوه آمده‌ام: خسته شده‌ام

◎ واژه‌های مهم املائی: برخاسته بود - به خاطر بهبودی - می‌خواستم - دیدگان - عبدالله - حیرت آور - سروکله - واگذار - بگذاریم - بی‌انصافی - دقت - سپاس‌گزاریم - نذر

نویسنده‌ی داستان این درس رضا حجت است. این داستان از کتاب «مرد هزارساله» برداشت شده است.

شعر «چشمه و سنگ» اثر شاعر بزرگ محمدتقی بهار معروف به ملک‌الشعرا است.

وی در مشهد به دنیا آمد و تحصیلات مقدماتی را نزد پدر فراگرفت و از مکتب نیشابوری نیز بهره‌مند شد. او از کودکی شعر می‌سرود. دوران زندگی خود را به مطالعه، تدوین، پژوهش و مبارزه با حکومت ظالم زمان خود گذراند و در سال ۱۳۳۰ از دنیا رفت.

آثار: سبک‌شناسی، تاریخ احزاب سیاسی و دیوان اشعار

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

خواندن	خواننده، خوانا، خوانده	دانش	دانشمند، دانسته، دانا
آسوده	آسودن، آسایش، آسودنی	نقل	ناقل، منتقل، انتقال
طیب	مطب، طب، اطبا	باهوش	هوشمند، هوشمندانه، هوش
حسین	حسن، محسن، احسان	بیمار	بیماری، بیمارستان

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	بیماری	شکر	نیازمندان	سپیده‌دم	سؤال	نخستین	نامدار	ناتوان
متضاد	سلامتی (بهبودی)	ناسپاسی	بی‌نیازان	شبانگاه	پاسخ	آخرین	گمنام	توانا

◎ معنی واژه‌های جدید

دراستاد: پافشاری کرد	کرم: لطف	ابرام: اصرار	یأس: ناامیدی	گران: بزرگ
کاوید: کاوش کرد	زورآزما: پهلوان	سنگ خارا: نوعی سنگ سخت و محکم	سهل: آسان	

◎ واژه‌های مهم املائی: ناگه - گران‌سنگ - تیره‌دل - سخت‌سر - سیل زورآزمای - ابرام - خارا - یأس - سهل

◎ کلمه‌های هم‌خانواده

جنبیدن	جنبش، جنبیده، جنبنده	سهل	سهولت، تسهیل	کوهسار	کوه، کوهستان
--------	----------------------	-----	--------------	--------	--------------

◎ کلمه‌های متضاد

کلمه	خارا	امیدوار	یأس	مرگ	دشوار
متضاد	نرم	ناامید	امید	تولد	آسان

◎ معنی شعر

یک چشمه که از کوه سرچشمه می‌گرفت در مسیر خود ناگهان سنگی سر راه او قرار گرفت.

به آرامی به سنگ سخت و محکم گفت: «ای خوشبخت! لطف کن و راه به من بده تا عبور کنم.»

سنگ بزرگ و سنگین و نامهربان و لجباز به او سیلی زد و گفت: «ای پسر، دور شو؛

من در برابر سیل قدرتمند، تکان نخوردم، تو که هستی که در مقابل تو از جایم حرکت کنم؟»

چشمه از جواب سنگ ناامید نشد و با ایستادگی و پافشاری به رفتنش ادامه داد.

بسیار تلاش و جست‌وجو و کوشش کرد تا از آن سنگ محکم راهی را باز کرد.

برو تلاش کن و به زندگی امیدوار باش، زیرا ناامیدی، سبب مرگ انسان می‌شود.

اگر در کارها صبر و استقامت داشته باشی، تمام سختی‌ها و دشواری‌ها به آسانی برطرف می‌شوند.

دانش زبانی

خوب دیدن یکی دیگر از راه‌های یادگیری است. قبلاً درباره‌ی خوب گوش کردن و شنیدن گفتیم و فهمیدیم که وقتی خوب گوش بدهیم

چیزهایی یاد می‌گیریم نه این که فقط صدایی به گوشمان برسد و شنیده شود. درباره‌ی خوب دیدن باید گفت گام بسیار مهمی برای آشنا

شدن با پدیده‌ها و رسیدن به دانایی است. باید خوب و با دقت نگاه کنیم تا بتوانیم بهتر درک کنیم و به شناخت بیشتر و عمیق‌تری برسیم.

نکته: خوب گوش دهیم و خوب ببینیم تا بهتر فکر کنیم. با اندیشیدن در آفرینش خدای بزرگ و خوب دیدن، درک و فهم بهتری نسبت به

آفرینش پیدا می‌کنیم.

سوالات درس

۱- شکل کامل واژه‌های زیر را بنویسید.

.....	کز	گرت
-------	----	-------	-----

۲- برای کلمه‌های زیر دو صفت مناسب پیدا کنید و بنویسید.

..... ،	دیدگان ،	کودک
---------------	--------	---------------	------

۳- در هر جمله فعل‌ها را پیدا کنید.

الف) می‌خواستم با او بیشتر کار کنم، اما نتوانستم و بیمار شدم.

ب) اکنون باید بروم و به پرسش‌هایش پاسخ دهم.

۴- تعداد جمله‌های زیر را بنویسید.

الف) طیب به چهره‌ی حسین نگریست و گویا نمی‌دانست چه بگوید. جمله

ب) پروردگارا، از مهربانی‌ها و لطف تو سپاس گزاریم. جمله

۵- فرق بین خوب دیدن و نگاه کردن بی‌دقت چیست؟

۶- با هر دو واژه یک جمله بنویسید.

ذهن - گنجایش:

کار و تلاش

معنی واژه‌های جدید

مور: مورچه	فارغ: آسوده	مسکین: بیچاره، تهی‌دست	سور: جشن، مهمانی
کامکاری: خوشبختی، پیروزی	کزین: که از این	پیرایه: زینت و زیور	مُلک: سرزمین
خونابه خوردن: رنج بسیار کشیدن	میازار: آزار نرسان	خوش‌تر: زیباتر، بهتر	رسم: روش، شیوه

⊙ واژه‌های مهم املائی: سلیمان - زحمت - وزان - چنان - فارغ - کای - مسکین - قصر - خواهی - رهگذرانند - بیهوده - قناعت - هشیاران - عاقل

خانم پروین اعتصامی که نام اصلی او رخشنده است، شاعر پرآوازه‌ی زبان فارسی است. او در سال ۱۲۸۵ در تبریز به دنیا آمد. سروده‌هایش در زمینه‌ی موضوعات اجتماعی، اخلاقی و انتقادی است و حالتی اندرزگونه دارد. او در سال ۱۳۲۰ هجری شمسی درگذشت. آرامگاه او در شهر قم، کنار صحن مبارک حضرت معصومه (س) قرار دارد.

کلمه‌های هم‌خانواده

زندگی	زندگانی، زنده	خوردن	خوراکی، خوردنی
پیرایه	پیراستن، پیرایش	تدبیر	مدبر، دبیر
جسم	اجسام، مجسم	رسم	مراسم، رسوم

کلمه‌های متضاد

کلمه	به تندی	بیهوده	جوانی	راحتی	کامکاری	قناعت	فارغ	گران
متضاد	به نرمی	مفید	پیری	زحمت	بدبختی	اسراف	گرفتار	سبک

معنی شعر

حضرت سلیمان مورچه‌ای را در راهی دید که یک پای ملخ را به زور با خود می‌برد.

با عصبانیت گفت: ای فقیر نادان چرا از پادشاهی و سرزمین سلیمان بی‌خبر هستی؟

این بار سنگین را بی‌فایده با خودت نکش و برای یک لقمه نان که بخوری و جسمت را نجات دهی جان خود را آزار نده.

مورچه گفت: «با مورچه از جشن و مهمانی کم‌تر صحبت کن که مورچه‌ها قانع بودن را بیشتر از سفره‌ی رنگین دوست دارند.»

اگر می‌خواهی همیشه خوشبخت و پیروز باشی باید از مورچه راه و روش صبوری را یاد بگیری.

در اول جوانی و در ابتدای زندگی‌ات تلاش کن که تلاش تو در جوانی زینت تو به هنگام پیری‌ات شود.

معنی واژه‌های جدید

فراز و نشیب: بالا و پایین	اخترشناسی: ستاره‌شناسی	دیوار: سرزمین
جایگاه: مقام، رتبه	حکمت: دانش و معرفت	همگان: جمع همه
از بر کردم: حفظ کردم	عزم: قصد، اراده	آیندگان: جمع آینده

⊙ واژه‌های مهم املائی: خوارزم - ابوریحان - حضور - فراز و نشیب - برمی‌خاست - اثرگذار - حسودان - وظایف - غزنوی - فرصت -

تحقیق - پژوهش - موضوعی - زیرکی - احترام می‌گذاشتم - ابوعلی سینا

۱- عبارت‌های زیر را معنی کنید.

بار گران: پیرایه‌ی پیری:

۲- شکل کامل واژه‌های زیر را بنویسید.

مه	پادشه	ره	زین
----	-------	----	-----

۳- از بین کلمه‌های زیر دور واژه‌های جمع خط بکشید.

رها - مولانا - دیدگان - اژدها - ضمائر - روگردان - همگان - دانایان

۴- با کلمه‌های به‌هم‌ریخته یک جمله بسازید.

آرزویم	که	معلم	را	چهره‌ی	بینم	زیبای	بود
--------	----	------	----	--------	------	-------	-----

۵- با کلمه‌های زیر جمله بسازید.

..... احوال‌پرسی:

..... مکتب:

۶- مفهوم بیت‌های زیر را به زبان ساده بنویسید.

چنان بگرفته راه سعی در پیش	که فارغ گشته از هر کس، جز از خویش
مرا امید راحت‌هاست زین رنج	من این پای ملخ ندهم به صد گنج
مرو راهی که پایت را ببندند	مکن کاری که هشیاران بخندند

۷- مفهوم ضرب‌المثل زیر را توضیح دهید.

..... راستی، راه نجات است.

۸- با هر دو کلمه‌ی زیر یک جمله‌ی زیبا بنویسید.

..... قناعت، نیازمند:

..... آموختن، زندگانی:

۹- درباره‌ی یکی از دو موضوع زیر یک بند، متن زیبا بنویسید.

الف) همه چیز را همگان دانند و همگان هنوز از مادر زاده نشده‌اند.

ب) کسی که بسیار تلاشگر است و از فرصت‌های زندگی‌اش استفاده می‌کند.

۱۱- مفهوم عبارت زیر را به زبان ساده بنویسید.

ملکا! غافلان را به لطف خود بیدار گردان، دل‌های ما را به پرتو معرفت خود روشن دار.